

institutions (basic education) and federations (applied and technological "license to work" in a specific sport). A content analysis of some advanced training programs for coaches (in a sport) was carried out, which allowed us to conclude: despite certain differences, the main structural components remain constant, but topics and modules are added that allow the programs to meet the requirements of the labor market and the field of physical culture and sports. It is noted that programs with multidisciplinary approach for coaches, particularly those working with veterans and active military personnel in the field of adaptive sports.

Key words: *coach, physical education and sports, regulatory framework, higher education institutions, sports federations, training and advanced training programs for coaches.*

УДК 373.5.016:784]:[140.8:7](043.53)

Лю Хен

Сумський державний педагогічний університет імені А. С. Макаренка

ORCID ID 0000-0002-4881-3532

DOI 10.24139/2312-5993/2026.02/305-314

ПРОВІДНІ ПЕДАГОГІЧНІ УМОВИ ФОРМУВАННЯ ЖАНРОВО-СТИЛЬОВОЇ КОМПЕТЕНТНОСТІ УЧНІВ ПІДЛІТКОВОГО ВІКУ ЗАСОБАМИ ВОКАЛЬНОГО МИСТЕЦТВА

У статті мотивовано необхідність розгляду проблеми жанрово-стильової компетентності крізь призму запровадження педагогічних умов їх формування в учнів під час співу. Визначено забезпечення позитивної атмосфери на заняттях зі співу під час художньої комунікації між учасниками навчання як педагогічну умову, що позитивно впливає на зацікавленість учнів музичним матеріалом, комплексне набуття мистецьких знань, розвиток здібностей, художніх можливостей і потреб. Другою педагогічною умовою формування жанрово-стильової компетентності вихованців наголошено забезпечення індивідуалізації вокального навчання, котре орієнтує вчителя на виявлення і збереження в учнів підліткового віку індивідуальних проявів, смакових переваг у вокальній музиці, врахування та розвиток унікальних, неповторних для певної особистості засобів мистецько-продуктивних дій. Реалізація єдності раціональних і емоційних способів освоєння вокального мистецтва передбачає активізацію вчителем інтелектуальних можливостей учнів у єдності з емоційними аспектами усвідомлення естетичної сутності вокальних образів та їх творення. У процесі реалізації наступної умови – збагачення музичного тезаурусу підлітків з метою активізації співацько-практичної діяльності, в тому числі, під час сценічних виступів – посилюються пізнавальні аспекти у змісті вокального навчання, відбувається формування оцінних суджень, ціннісних проявів, ставлення на основі отриманої інформації до вокальних творів.

Ключові слова: *педагогічні умови, підлітки, вокальне навчання, художня комунікація, індивідуалізація навчання, жанрово-стильова компетентність, сценічні виступи.*

Постановка проблеми. Розвиток сучасного соціуму передбачає нову особливість освіти, в центрі якої знаходиться особистість високої культури, здатна відповідально ставитися до культурно-соціальних подій

у сучасному світі. Слід підкреслити, що процес соціалізації, яка сприяє формуванню особистості, а також її самореалізації, залежить від творчої діяльності, комунікативності, компетентності, розвиненої самосвідомості. Відтак, у контексті мистецької освіти відбувається самовизначення людини завдяки вибору способів вирішення суспільних складнощів. Роль мистецтва у формуванні компетентності неухильно зростає, адже усвідомлення вагомості та значення загальнолюдських цінностей, розвиток творчого потенціалу, прагнення до пізнання виступають орієнтиром у протидії бездуховним явищам. З'ясування таких завдань уможливорюється за умов новітнього перегляду змісту, методів, форм та інших засобів навчання, спрямованих на вдосконалення становлення особистісних якостей, зокрема такого важливого їх аспекту як продуктивної діяльності. Вона є суттєвим проявом освіченості, забезпечує мобільне самовизначення особистості та стимулює її розвиток.

Слід зазначити, що формування жанрово-стильової компетентності підростаючого покоління – вагомая наукова проблема, яка в основі має великий науковий доробок. Вітчизняна система освіти містить значні можливості активізації процесу становлення й розвитку компетентної продуктивної діяльності особистості, спроможної до високоморальних вчинків і духовно насичених дій.

Під таким кутом зору означена проблема знайшла своє відображення у здобутку таких науковців, як О. Буров, М. Киященко, Н. Миропольська, В. Панченко, Г. Падалка, О. Рудницька, Т. Танько.

Опрацювання наукових джерел свідчить про те, що виконавська діяльність вивчається в контексті формування музичного сприйняття (Г. Костюк, О. Ростовський та ін.); у зв'язку з художнім інтересом (О. Дем'янчук, Г. Щукіна та ін.); з естетичною оцінкою (В. Бутенко, Л. Коваль); становленням особистості та її естетичних проявів у дійсності та мистецтві (І. Бех, І. Зязюн, та ін.). У контексті означеної роботи слід наголосити, що розробка компетентісного підходу в Україні розпочалася наприкінці XX століття і пов'язана з такими науковцями, як С. Бондар, О. Овчарук, О. Пометун, О. Локшина, О. Савченко та ін. Так, Л. Чернікова, О. Чернишов розглядають процес становлення самоосвітньої компетентності; загальнонавчальні компетентності учнів стали предметом дослідження в роботах С. Трубачової; С. Бондар виокремлює компетентність школярів як інтегровану складову їх освітніх досягнень; І. Єрмаков підкреслює роль життєвої компетентності здобувачів освіти; І. Родигіна зосереджує увагу на системі оцінювання компетентностей, розглядає сутність

поняття «компетентність» та шляхи її розвитку в учнів. Водночас, аналіз останніх досліджень свідчить, що проблема жанрово-стильової компетентності учнів поки що не стала предметом спеціального дослідження.

Аналіз актуальних досліджень. З метою ефективного формування у школярів підліткового віку жанрово-стильової компетентності під час вокального навчання нами виділено та обґрунтовано низку педагогічних умов. Учені влучно вважають, що умова означає обставину, яка що-небудь зумовлює; вимогу однієї зі сторін, що знаходять спільну мову; ситуацію, в якій здійснюється будь-який процес. Так, М. Боритко пише, що умови є фактором, що здійснює ефективний перебіг педагогічного процесу. Крім того, науковці обґрунтовують сутність обраного поняття як сукупність педагогічних заходів, зорієнтованих на поліпшення освітнього процесу.

У галузі мистецької освіти Г. Падалка вважає, що педагогічні умови мистецького навчання – це спеціально створені, або цілеспрямовано організовані та застосовані обставини навчання в мистецькій сфері, які здійснюють вплив на його результативність (Падалка, 2008). Відтак, нам імпонує твердження науковців, що умови – це комплекс заходів задля досягнення поставлених цілей, що складається із зовнішніх характеристик, методичних прийомів, які спрямовані на взаємодію з учнем.

Мета статті полягає в обґрунтуванні педагогічних умов формування жанрово-стильової компетентності учнів-підлітків.

Методи дослідження. Для реалізації мети було застосовано комплекс методів теоретичного рівня. Серед них – аналіз, систематизація та узагальнення філософської, психологічної, педагогічної, музикознавчої літератури з метою визначення й аргументування основних понять: «педагогічні умови», «компетентність».

Виклад основного матеріалу. У нашому дослідженні ефективність формування жанрово-стильової компетентності забезпечується взаємодією трьох розроблених умов, серед яких: забезпечення позитивної атмосфери на заняттях з вокалу під час художньої комунікації між учасниками навчання; реалізація індивідуалізації вокального навчання з урахуванням єдності між раціональними та емоційними способами сприйняття та усвідомлення сутності вокальних творів та їх втілення; збагачення музичного тезаурусу підлітків метою активізації співацько-практичної діяльності, в тому числі, під час сценічних виступів.

Формування жанрово-стильової компетентності зумовлюється педагогічною взаємодією, в межах якої відбувається контакт вчителя і учня з приводу засвоєння вокальних творів. Така взаємодія є ефективною лише в тому випадку, коли вчитель має спілкування із учнем, що приносить задоволення, викликає інтерес. В основі спільної роботи лежить ідея підтримки учня, спрямування його художньо-пізнавального процесу. Наприклад, на початковому етапі навчання завдання вчителя полягає в тому, щоб показати учневі свою майстерність володіння голосом, зацікавити його, переконати, що необхідно серйозно ставитися до занять, уважно слухати вчителя і займатися вдома.

Взаєморозуміння між вчителем і учнями проявляється в усвідомленні мотивації дій та вчинків. У педагогічному спілкуванні взаєморозуміння має кілька аспектів, включаючи розуміння вчителем учнів, учнями вчителя і взаєморозуміння між учнями. Вчитель відіграє ключову роль у формуванні цілісного процесу взаєморозуміння. Це взаєморозуміння призводить до виникнення резонансу між вчителем і учнями з приводу усвідомлення мистецьких дій, спрямованих на розрізнення жанрів вокальних прикладів. Відсутність взаєморозуміння може спричинити конфлікти та зневілювати освітньо-виховний вплив заходів, які вчитель проводить.

Внаслідок взаєморозуміння виникає взаємна спорідненість та взаємний обмін діями, спрямований на реалізацію спільної діяльності. Це процес безпосереднього або опосередкованого впливу один на одного. Для цього необхідні певні комунікативні гуманістичні установки, які мають діалогічний характер. Оскільки, від того, на якому теоретичному фундаменті здійснюється навчання мистецтва музики, залежить його ефективність, основою наявності такого типу спілкування між учасниками освітнього процесу виступає суб'єктна взаємодія, у ході якої вчитель ставиться до учня як до унікальної особистості, яка здатна продукувати естетичні цінності, перетворювати їх, інтерпретувати, а не тільки засвоювати (Олексюк, 2006).

Упровадження означеної умови забезпечує реалізацію самостійних творчих винайдень учнів, що позитивно впливають на формування їх жанрово-стильової компетентності. Слід підкреслити, що відбувається врахування думок учнів, їхніх мистецьких уподобань і переваг із метою сприяння міжсуб'єктного діалогічного характеру спільної музично-навчальної діяльності. Відтак, особливостями такої взаємодії між учасниками освітнього процесу (вчителем та співаком-

початківцем) виступає обмін позиціями, думками, мистецькими оцінками та ін. Пріоритетне значення в такому процесі має художній досвід, як учителя, так і учня, тому що відбувається обмін художніми результатами власних спостережень і емоційних переживань стосовно жанрово-стильових ознак образів музичних творів. У цьому процесі велику роль відіграє організація творчої оцінювальної діяльності, без якої унеможлиблюється процес формування жанрово-стильової компетентності. Навчання має продуктивні результати, якщо і вчитель, і учні спільно працюють у мистецькій творчій сфері.

Відтак процес формування мистецько-навчального діалогу забезпечується спроможністю вчителя формулювати питання в потрібному аспекті, здатність уважно вислухати, відверто цікавитися змістом як відповіді учня, так і результатами його творчого самовираження. У цьому процесі педагогічний артистизм, мовленнєва компетентність створюють основу діалогу художнього характеру, під час якого учень виявляє власну активність.

Здійснення позитивної довірливої атмосфери на заняттях з вокалу та хору, а також під час публічних виступів ефективно впливає на творчі винайдення учнів, їх художні прояви, унеможливорює появи в них скутості, невпевненості. Реалізація цієї умови сприяє виникненню творчої ініціативи, активізації художнього потенціалу, стимулюванню самостійності. Доброзичливе, довірливе ставлення до вчителя з боку учнів впливає на зацікавленість учнів вокальним матеріалом, комплексним набуттям мистецьких знань. Намагання вчителя до забезпечення позитивної атмосфери уроку з сольного співу, а також під час вокально-хорової діяльності сприяє розвитку в учня здібностей, художніх можливостей і потреб. Відтак, щире, відверте, доброзичливе ставлення до вихованця як до особистості, здатність сприймати його світосприйняття, світогляд, – необхідна обставина організації позитивної атмосфери з метою адекватного усвідомлення мистецьких явищ.

Слід наголосити, що узагальнення поданих вище матеріалів дослідження дає змогу описаний нами комплекс педагогічних умов тлумачити як єдине ціле. Крім того, сучасні соціокультурні обставини актуалізують необхідність нових підходів до розробки педагогічних умов з метою формування жанрово-стильової компетентності.

Другою педагогічною умовою формування жанрово-стильової компетентності вихованців наголошено забезпечення індивідуалізації мистецького навчання, котре орієнтує вчителя на виявлення і

збереження в учнів підліткового віку індивідуальних проявів, смакових переваг у мистецтві, врахування та розвиток унікальних, неповторних для певної особистості засобів мистецьких дій. Реалізація єдності раціональних і емоційних способів освоєння вокального мистецтва передбачає активізацію вчителем інтелектуальних можливостей учнів у єдності з емоційними аспектами усвідомлення естетичної сутності мистецьких образів та їх творення.

Вивчення психолого-педагогічної літератури дозволяє підкреслити, що пізнавальна діяльність містить можливості для творчості. І навпаки, творчі підходи суттєво поліпшують пізнавальні дії та створюють можливість для оцінювання результатів пізнання (Падалка, 2008). За Г. Падалкою, художнє пізнання, як взаємовплив сприймання, оцінювання і творення в мистецькій сфері посідає особливе місце у навчанні школярів (Падалка, 2008).

У контексті обґрунтування представленої умови доцільно вказати, що емоційні важелі визначаються тим, що основу сприймання музичного матеріалу складають емоції, почуття, асоціативні аспекти. Це дозволяє засобами музичного мистецтва розширювати коло емоційних переживань та почуттів учнів, що виявляється в їхніх емоційних реакціях.

Завдання музичного виховання мають з'ясовуватися з урахуванням вікової специфіки учнів та рівня їхнього інтелектуального та фізичного розвитку, а також емоційного навантаження. Зазначена умова пов'язана з попередньою, адже враховуються індивідуальні особливості розумової діяльності, нервової системи учнів. Принагідно наголосити, що пізнавальний мотив стимулює усвідомлене ставлення учнів до активних творчих дій під час мистецького самовираження. Емоційний мотив пов'язаний з інтенсивним переживанням потреби у творчій діяльності в ході перцептивного опанування вокальних творів.

Одним із важливих чинників забезпечення другої педагогічної умови є добір музичного репертуару, що виступає ефективним ресурсом формування жанрово-стильової компетентності школярів у процесі вокального навчання.

Ефективність формування жанрово-стильової компетентності в учнів дитячих музичних шкіл залежить від доцільного вибору музичного репертуару, який виступає дієвим ресурсом розвитку інтересу до продуктивної діяльності, вмінь перевтілюватися під час сценічного виконання музичних творів різних стилів, жанрів, форм.

Науковець І. Шевченко обґрунтовує критерії відбору репертуару наступним чином:

- оцінювання художнього образу творів у взаємодії музики та тексту;
- врахування художньо-виконавських можливостей виконавця;
- особливості сприйняття творів з огляду на вікові особливості учнів;
- порівняння конкретного твору з іншими композиціями у програмі;
- врахування виховних функцій творів;
- підбір творів для щоденної роботи та на майбутнє, які підходять для концертних виступів (тематичних, приурочених до календарних свят, для звітних концертів) (Шевченко, 2017, с. 143).

Під час добору репертуару для формування жанрово-стильової компетентності важливо враховувати цілісне, смислове навантаження музичного твору та можливість виявлення його естетичних аспектів під час виконання. Музична діяльність визначається як специфічна навичка, що не обмежується тільки теоретичними знаннями. Музичне навчання, зокрема, вокальне, спрямовується на систематичне усвідомлення музики, розвиток творчих здібностей, культурного розмаїття та формування естетичного ставлення до навколишнього світу через призму виконавського втілення. Музика, як один з важливих засобів виховання, збагачує школярів новими ідеями, почуттями та емоціями, розширюючи їхній світогляд та сприйняття світу. Основна мета музичного виховання полягає в розвитку особистості дитини, формуванні її відношення до музичного мистецтва, вихованні художнього та музичного смаку, навчанні орієнтуватися у найкращих музичних традиціях. Таким чином, індивідуально спрямований процес вибору вокального матеріалу актуалізує використання унікальних можливостей впливу музичного мистецтва на кожного учня.

Організація систематичних виступів учнів на різноманітних концертах, конкурсах, фестивалях сприяє залученню їх до сценічної практики та формуванню навичок виступу на публіці. Концертно-виконавська діяльність є надзвичайно важливою для майбутнього співака-виконавця, адже вона дозволяє публічно презентувати результати навчально-виконавської роботи, сприяє процесу аналізу власних виконавських здобутків, потреб і проблем. За допомогою концертно-виконавської діяльності формується емоційна стійкість, самостійність та індивідуальність виконавця.

Для виконавця-співака необхідно розуміти, що музика - це особливий вид мистецтва, який потребує та допомагає досягнути

авторський задум, осмислення, відтворення та передачі слухачеві музичного твору. Концертно-виконавська діяльність є особливим способом самореалізації особистості в сучасному музичному просторі. Специфіка такого виду діяльності полягає в тому, що необхідно бути не тільки майстром та художником, а ще й мати артистичні навички. Тож артистичність як феномен є обов'язковим та необхідним проявом сформованості здатності розрізняти стилі та жанри вокального мистецтва. Концертно-публічні заходи розширюють світогляд підлітків та дозволяє намітити кінцевий або проміжний результат на будь-якому етапі навчання (Науменко, 2015). Під час концертного виступу мобілізується та активується увага, концентрація творчих сил, артистичність, стресостійкість, емоційність.

У процесі реалізації наступної умови – збагачення музичного тезаурусу підлітків з метою активізації співацько-практичної діяльності, в тому числі, під час сценічних виступів – посилюються пізнавальні аспекти у змісті вокального навчання, відбувається формування оцінних суджень, ціннісних проявів, ставлення на основі отриманої інформації до жанрово-стильової специфіки вокальних творів. Усе це сприяє формуванню жанрово-стильової компетентності учнів. Слід підкреслити, що школярі оцінюють естетичні явища з точки зору значущості предметів і явищ як прекрасних і досконалих із метою збагачення власного мистецького тезаурусу задля організації вокальної діяльності. Результатом набуття мистецьких знань та активізації продуктивної діяльності є створення особливих умов формування жанрово-стильового світогляду учня. Такий результат стає можливим під час інтеграції продуктивних форм діяльності, як навчальної, так і виконавської.

У контексті зазначеної умови посилюється дієвість практичних форм усвідомлення музичних творів підлітками. Під час вокально-практичної діяльності відбувається формування потреб школярів, чітке формулювання завдань практичної роботи, надбання й усвідомлене використання практичних засобів досягнення мети, здатність до оцінки результатів мистецької діяльності. Під час такої діяльності виявляються здібності, почуття, смаки, уміння, формується свідомість. Таким чином, виконавсько-навчальна практика виступає основою становлення жанрово-стильової компетентності учнів. Головні ознаки вокальної навчальної практичної роботи полягають у: наполегливості мистецьких дій школярів з метою надбання музичних знань і вмінь, а також формування жанрово-стильового світогляду; послідовності мистецької

діяльності, що забезпечується систематичними діями з приводу опанування вокального матеріалу; активності школярів, яка характеризується уважним ставленням до жанрово-стильової палітри музичного мистецтва та емоційною насиченістю виконавських дій.

Висновки та перспективи подальших досліджень. Таким чином, ефективність формування жанрово-стильової компетентності забезпечується взаємодією трьох розроблених умов, серед яких: забезпечення позитивної атмосфери на заняттях зі співу під час художньої комунікації між учасниками навчання; реалізація індивідуалізації вокального навчання з урахуванням єдності між раціональними та емоційними способами сприйняття та усвідомлення вокальних творів, збагачення музичного тезаурусу підлітків з метою активізації співацько-практичної діяльності, в тому числі, під час сценічних виступів.

ЛІТЕРАТУРА

- Науменко, С. І. (2015). Особливості діагностики музичних здібностей дошкільників. *Освіта та розвиток обдарованої особистості*, 10, 15-18 (Naumenko, S. I. (2015). Peculiarities of diagnostics of preschoolers' musical abilities. *Education and development of a gifted personality*, 10, 15-18).
- Мозгальова, Н. Г. (2010). Змістове наповнення поняття інструментально-виконавська підготовка вчителя музики. *Науковий часопис НПУ ім. М.П. Драгоманова*, 9, 39-43 (Mozhaleva, N. H. (2010). The content of the concept of instrumental and performing training of a music teacher. *Scientific journal of the National University named after M.P. Dragomanov*, 9, 39-43).
- Олексюк, О. М. (2006). *Музична педагогіка: навчальний посібник*. Київ: КНУКіМ (Oleksiuk, O. M. (2006). *Musical pedagogy: a textbook*. Kyiv: KNUKiM).
- Падалка, Г. М. (2008). *Педагогіка мистецтва (Теорія і методика викладання мистецьких дисциплін): монографія*. Київ: Освіта України (Padalka, H. M. (2008). *Pedagogy of art (Theory and methods of teaching art disciplines): monograph*. Kyiv: Education of Ukraine).
- Шевченко, І. Л. (2017). Вокальний ансамбль як форма організації музично-творчої діяльності майбутнього педагога-музиканта. *Наукові записки. Серія: Педагогічні науки*, 4 (157), 141-147 (Shevchenko, I. L. (2017). Vocal ensemble as a form of organization of musical and creative activity of a future teacher-musician. *Scientific notes. Series: Pedagogical Sciences*, 4(157), 141-147).

SUMMARY

Liu Heng. Leading pedagogical conditions for the formation of genre and stylistic competence of adolescent students by means of vocal art.

The article substantiates the necessity of considering the problem of genre and stylistic competence through the introduction of pedagogical conditions for its formation in students during vocal training. Creating a positive atmosphere in singing classes within the process of artistic communication among participants in the educational process is identified as a pedagogical condition that positively influences students' interest in musical material, the comprehensive acquisition of artistic knowledge, and the development of abilities, artistic potential, and aesthetic needs. The second pedagogical condition for the formation of students' genre and stylistic competence is defined as

ensuring the individualization of vocal training, which directs the teacher toward identifying and preserving adolescents' individual manifestations and preferences in vocal music, as well as taking into account and developing artistic and productive means of expression that are unique and distinctive for each individual personality. The implementation of the unity of rational and emotional methods of mastering vocal art presupposes the teacher's activation of students' intellectual capacities in combination with the emotional aspects of understanding the aesthetic essence of vocal images and their creation. In the process of implementing the following condition — enriching adolescents' musical thesaurus with the aim of activating singing and practical activity, including during stage performances — the cognitive aspects within the content of vocal training are strengthened, while evaluative judgments, value orientations, and attitudes toward vocal works are formed on the basis of the acquired information.

Key words: pedagogical conditions, adolescents, vocal training, artistic communication, individualization of instruction, genre and stylistic competence, stage performances.

УДК 377:004.738.5:37.018.43

Вадим Подлісовський

Вінницький державний педагогічний університет імені Михайла Коцюбинського

ORCID ID 0009-0005-3326-5851

DOI 10.24139/2312-5993/2026.02/314-321

ВИКОРИСТАННЯ ХМАРНИХ ТЕХНОЛОГІЙ ЯК ЗАСОБУ ЦИФРОВІЗАЦІЇ ОСВІТНЬОГО ПРОЦЕСУ В ЗАКЛАДАХ ПРОФЕСІЙНОЇ ОСВІТИ

У статті обґрунтовано значення хмарних технологій у цифровій трансформації освітнього процесу закладів професійної (професійно-технічної) освіти. Розкрито їхню роль у забезпеченні доступності, мобільності, інтерактивності та гнучкості навчання. Проаналізовано можливості використання Google Workspace for Education, Microsoft 365, Moodle, Google Classroom та інших цифрових ресурсів для організації дистанційного й змішаного навчання, спільної роботи, обміну матеріалами та автоматизації освітнього процесу. Визначено педагогічні умови ефективного впровадження хмарних технологій: розвиток цифрової компетентності педагогів і здобувачів освіти, створення сучасного цифрового освітнього середовища, забезпечення інформаційної безпеки та мотивація до використання цифрових ресурсів. Доведено, що хмарні технології сприяють підвищенню якості професійної підготовки, індивідуалізації навчання, розвитку самостійності, професійної мобільності й конкурентоспроможності майбутніх фахівців.

У статті розглянуто використання хмарних технологій як ефективного засобу цифровізації освітнього процесу в закладах професійної освіти. Обґрунтовано їх значення для забезпечення доступності, мобільності, інтерактивності та гнучкості навчання. Визначено основні напрями застосування хмарних сервісів: організація дистанційного й змішаного навчання, збереження та обмін навчальними матеріалами, онлайн-комунікація, автоматизація освітнього процесу й підтримка безперервної професійної підготовки. Охарактеризовано педагогічні умови ефективного впровадження хмарних технологій, зокрема розвиток цифрової компетентності педагогів і здобувачів освіти, створення сучасного цифрового освітнього середовища,